

ضرورت ساماندهی شهرک‌های صنعتی جهت حل معضل زیست‌محیطی توسعه و نوسازی صنایع استان تهران

تبیین موضوع

استان تهران به دلیل گستردگی و تنوع صنایع فعال قطب اصلی صنعت کشور محسوب می‌شود. با توجه به رشد قابل توجه شهر تهران طی سه دهه اخیر، بسیاری از صنایع استان تهران در حریم شهری قرار گرفته‌اند. هرچند براساس مقررات و ضوابط سازمان حفاظت محیط زیست، برخی از صنایع دانش‌بنیان، غذایی و کشاورزی مشمول معافیت شده‌اند اما همچنان برخی صنایع مستقر در این حریم شهری با چالش‌های متعددی روبه‌رو هستند. این مسئله موجب شده است که بسیاری از صنایع برای توسعه و به‌روزرسانی تجهیزات خود نمی‌توانند مجوزهای لازم را از سازمان حفاظت محیط زیست اخذ کنند که در برخی موارد راکد شدن سرمایه‌ها، افزایش بیکاری و توقف تولید را در کشور به دنبال داشته است. این صنایع برای ادامه فعالیت در مقیاس اقتصادی نیازمند افزایش ظرفیت و ارتقا هستند که در صورت عدم تحقق چنین امری میزان تولید برخی واحدها نزدیک به صفر و سرمایه بخش خصوصی به سرمایه راکد تبدیل می‌شود. در برهه‌ای تفاسیر مختلف در محاسبه شعاع ۱۲۰ کیلومتری موجب قرارگیری شهرک صنعتی اشتهارد در حریم شهری و عدم معافیت مالیاتی برای صنایع این شهرک شده بود که موجب توقف فعالیت بسیاری از سرمایه‌گذاران این شهرک شد که نشانگر بی‌ثباتی تصمیم‌گیری در این حوزه است. این شرایط متقابلاً موجب توسعه صنایع غیرقانونی و غیررسمی و در نتیجه افزایش اثرات زیست‌محیطی در استان تهران نیز شده است. در حال حاضر سازمان حفاظت محیط زیست، افزایش ظرفیت صنایع را منوط به استقرار در شهرک‌های صنعتی مجوزدار استان تهران کرده است.

ضرورت موضوع

در حال حاضر ۸۰ هزار واحد تولیدی، ۱۷ هزار و ۵۰۰ واحد صنعتی و ۶۰ هزار واحد خدمات فنی در سطح استان تهران وجود دارد. از طرفی نزدیک به ۷۰ درصد واحدهای تولیدی کشور در شهرک‌های صنعتی استان تهران قرار گرفته است که تنها ۲/۵ درصد از اعتبارات حوزه صنایع به این واحدهای تولیدی تعلق می‌گیرد. در مقابل بیش از ۵۰۰ طرح صنعتی در استان تهران به دلایل مختلف اقتصادی، زیست‌محیطی و فنی موفق به اجرا و تکمیل طرح خود در شهرک‌های صنعتی نشده‌اند. با توجه به معضل تمرکزگرایی در شهر تهران، وجود شهرک‌های صنعتی و کارخانجات در مناطق کمتر توسعه‌یافته استان می‌تواند باعث برقراری رابطه و ایجاد انگیزه و کاهش بیکاری افراد و اهالی آن مناطق شود. طبق اطلاعات دریافتی از سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی کشور، جمع کل اعتبار مورد نیاز در سال ۱۴۰۰ برای برنامه‌های زیرساخت شهرک‌ها و نواحی صنعتی حدود ۴۳۷۳ میلیارد تومان برآورد شده است که سهم برق‌رسانی حدود ۴۲ درصد از اعتبارات مورد نظر است. در نمودار ذیل اعتبارات مورد نیاز زیرساخت‌های شهرک‌ها و نواحی صنعتی ارائه شده است.

معاونت مطالعات
زیربنایی
سایر معاونت‌ها:
مطالعات اقتصادی
مطالعات تولیدی
مطالعات بخش
عمومی

گروه محیط زیست

گزارش دوم

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

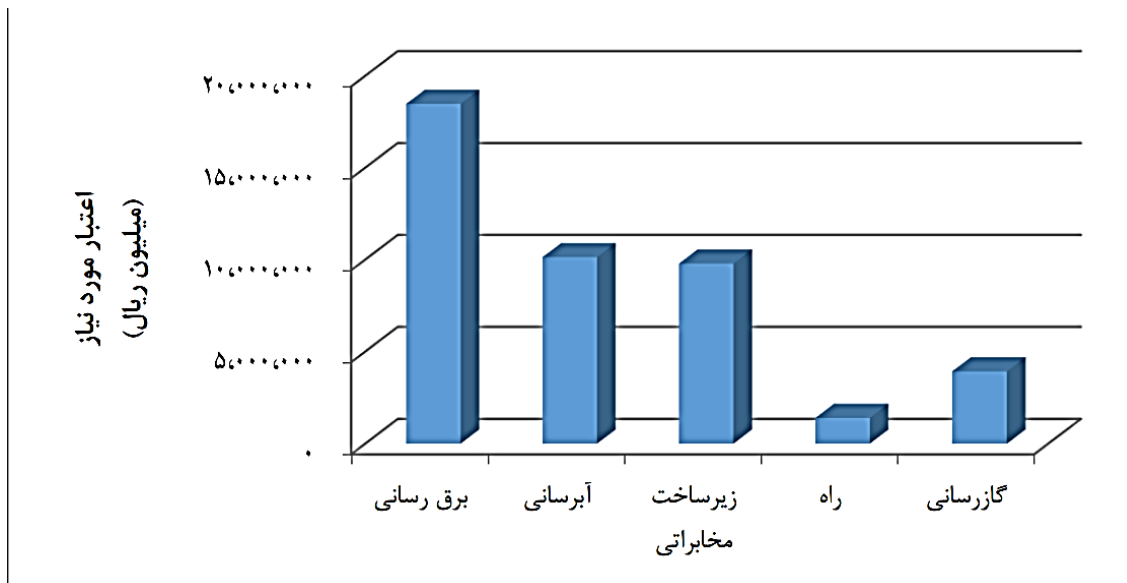
۲۵۰۱۷۶۴۳

تاریخ انتشار:

۱۴۰۰/۲/۲۹

نمودار اعتبار مورد نیاز برنامه‌های زیرساخت شهرک‌ها و نواحی صنعتی در سال ۱۴۰۰

مأخذ: سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی.

براساس گزارش سیاهه انتشار سال ۱۳۹۶ شرکت کنترل کیفیت هوای تهران^۱، سهم آلودگی منابع ثابت مانند صنایع آلاینده در آلودگی هوای پایتخت ۳۹/۲ درصد گزارش شده که با تمام نظارت و پایش‌هایی که صورت می‌گیرد، همچنان این موضوع معضلی ادامه‌دار قلمداد می‌شود. سهم آلاینده‌های صنایع ۱۷/۸ درصد، پایشگاه ۴/۴ درصد، نیروگاه ۱۲/۱ درصد، پایانه‌های اتوبوس ۲/۳ درصد، خانگی و تجاری ۲/۳ درصد، راه آهن و فرودگاه ۰/۴ درصد گزارش شده است که بخش قابل توجهی از آلودگی هوای تهران را یدک می‌کشد. وجود برخی صنایع آلاینده در غرب تهران نظیر نیروگاه شهید منتظر قائم و وجود باد غرب به شرق اثر آلاینده‌های این گونه صنایع بر شهر تهران را دوچندان کرده است. علاوه بر این مطابق آمار موجود بیش از ۴۰۰ صنعت در استان تهران در فهرست صنایع آلاینده قرار دارند. در حال حاضر ۳۹ شهرک صنعتی در استان تهران وجود دارد که از این تعداد صرفاً ۱۸ شهرک فعال است.

چالش‌ها

در شرایط فعلی برخی شهرک‌های صنعتی استان تهران با چالش‌های ذیل روبه‌رو است:

- ضعف شدید زیرساخت‌ها (آب، برق، فاضلاب و راه): یکی از چالش‌های عدم تأمین پایدار و مطمئن زیرساخت‌ها به‌ویژه در بخش آب است. این معضل به صورتی است که در برخی از شهرک‌های صنعتی استان تهران آب با تانکر در دسترس صنایع قرار می‌گیرد.
- ضعف سرویس‌دهی مناسب شهرداری‌ها به واحدهای صنعتی مستقر در شهرک‌ها و نواحی صنعتی بعضاً دریافت عوارض مختلف از جمله زیربنا، پسماند، پیشه و کسب‌وکار و ... توسط بعضی از شهرداری‌ها از واحدهای مستقر در شهرک‌ها.
- نامناسب بودن فضای کسب‌وکار و عدم اجرای مواد قانون «بهبود مستمر محیط کسب‌وکار» از جمله مواد (۲) و (۳) در خصوص مشورت با تشکل‌های بخش خصوصی و ماده (۲۵) در مورد عدم قطع برق و گاز واحدها در شرایط کمبود.

۱. گزارش‌های بررسی سیاه انتشار، شرکت کنترل کیفیت هوا، ۱۳۹۶.

• بودجه ناکافی: سهم اعتبارات شرکت شهرک‌های صنعتی نسبت به اعتبارات کل هر استان به گونه‌ای است که سهم استان تهران، حدود ۱ درصد و میانگین کشوری ۴ درصد است. در حالی که هزینه‌های عمرانی نیز طی سالیان اخیر رشد بسیاری داشته به طوری که بودجه‌های عمرانی در نظر گرفته شده به طور معمول کمتر از ۱۰ درصد تحقق پیدا می‌کند. منابع مالی تخصیص یافته به شهرک‌های صنعتی از طریق بند «ب» ماده (۶) قانون برنامه ششم نیز اندک بوده است. اصلاح لایحه مالیات بر ارزش افزوده جهت تخصیص ۱ درصد از مالیات و عوارض بر ارزش افزوده موضوع ماده (۷) و بندهای «ب»، «پ» و «ت» ماده (۲۸) این قانون می‌توانست منبع مالی خوبی برای انجام اقدامات زیرساختی در شهرک‌ها فراهم کند که با مخالفت شورای نگهبان به دلیل مغایرت با اصل پنجاه و دوم قانون اساسی مواجه شد.

وجود چالش‌های فوق در توسعه و مدیریت شهرک‌های صنعتی استان تهران از طرفی و الزام صنایع به استقرار در شهرک‌های صنعتی مجوزدار برای افزایش ظرفیت، توسط سازمان حفاظت محیط زیست، موجب بلا تکلیفی بسیاری از صنایع استان تهران شده است.

ارائه راهکارها

با توجه به اهمیت و گستردگی فعالیت صنایع در استان و همچنین وجود چالش‌های فوق، برای حل معضل زیست‌محیطی صنایع فوق راهکارهای ذیل ارائه می‌شود:

کوتاه مدت: جهت جلوگیری از راکد شدن سرمایه‌های بخش خصوصی و رونق تولید در کشور و استان تهران ضروری است که استانداری تهران با همکاری شرکت شهرک‌های صنعتی و سازمان حفاظت محیط زیست، استفاده حداکثری را از زیرساخت‌های قانونی موجود جهت حمایت مالی و معنوی برای تأمین زیرساخت‌های لازم و تجهیزات لازم، بهبود بازار و تأمین استانداردهای زیست‌محیطی شهرک‌های صنعتی صورت دهند.

میان مدت: ضروری است مکان استقرار، چینش و ظرفیت تعیین شده صنایع مختلف در شهرک‌های صنعتی استان تهران مبتنی بر سند آمایش استان تهران با رویکرد آینده‌نگرانه مورد بازنگری قرار گرفته و سند آمایش صنعتی استان تهران تدوین شود. طبعاً در تدوین این سند باید چگونگی انتشار آلاینده‌های مستقر در استان مورد محاسبه قرار گرفته و از استقرار بیشتر صنایع آلاینده در غرب استان تهران اجتناب شود و همچنین روش‌های کاهش آلاینده‌گی صنایع مورد توجه و تأکید قرار گیرد.